

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

ФАКУЛТЕТ ЗА ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА

КАТЕДРА СКУЛПТУРА

**ВЛИЯНИЕ НА СКУЛПТУРНИЯ СИМПОЗИУМ ВЪРХУ СКУЛПТУРАТА
КАТО ПРОБЛЕМАТИКА И ИЗГРАЖДАНЕ НА ФОРМАТА ОТ 70-ТЕ
ГОДИНИ ДО ДНЕС В БЪЛГАРИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

**КЪМ ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНО-НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”**

ДОКТОРАНТ: АНТОНИЯ ВАСИЛЕВА АНГЕЛОВА

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: ПРОФ. ЕМИЛ ДАНАИЛОВ ПОПОВ

СОФИЯ, 2019

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертационният труд се състои от две книжни тела – текстова и албумна част.

Текстовата част е с обем от 191 страници. Нейните главни раздели са подредени в следната последователност: Въведение 20 страници; Изложение (съставено от 2 раздела: Първи раздел 136 страници, Втори раздел 10 страници); Заключение 2 страници; Списък на използваната литература 18 страници.

Албумната част е обособена в отделно книжно тяло, където са изложени фотографски изображения на скулптури от скулптурни симпозиуми провеждани в България през последните близо 50 години.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

I.	ВЪВЕДЕНИЕ	3
II.	ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР	15
III.	ПОЛОЖИТЕЛНИ И ОТРИЦАТЕЛНИ АСПЕКТИ В ПРОБЛЕМАТИКАТА НА СКУЛПТУРНИТЕ СИМПОЗИУМИ.....	19
IV.	ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА, ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ И МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	23
V.	ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, ПРИНОСИ И СТРУКТУРНИ РЕЗУЛТАТИ.....	25
VI.	ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	26

ВЪВЕДЕНИЕ

Думите и снимките показани в дисертационния труд, дават представа за това, което е постигнато през този близо петдесет годишен проект, защото си струва да бъдат анализирани значителните усилия вложени от онези участници които правят възможно съществуването на скулптурните симпозиуми в България. Надявам се, за напред да бъдат насърчени региони и общности които да се възползват от опита, прозренията и съветите от всички участници в явлението скулптурни симпозиуми, за да могат да обмислят подобно начинание. Очаквам тези участници от автори, публика и общественост да се радват, че правят съществуването на международните, академичните, националните и студентските симпозиуми и пленери за скулптура в България възможно, събирайки заедно артисти, за да създадат обширни колекции от каменни, дървени или метални скулптури, подобни на тези които вече се намират на територията на цялата страна.

Най различни и уникални произведения на публичното изкуство, създадени в хода на тези дългогодишни симпозиумни проекти, формират следата на сцената в България, за да се насладят на селските, градските или морските пейзажи. Всеки каменен скулптурен симпозиум ще седи като тих лагер. Машабните каменни скулптури ще бъдат покрити с лишеи и мъх, разкриващи техники, модели и знаци подобни на тези направени от други каменни скулптурни симпозиуми, разпръснати по цялата планета.

Симпозиумите като структура от световен мащаб дефинират връзките и влиянията на пластичната традиция върху скулптурното творчество, свързано със специфичните характеристики от средствата в скулптурата като пластично изкуство. Общия диапазон на дисертацията изследва влиянието на симпозиума върху скулптурата като проблематика и изграждане на формата, характерните за периода стереотипи като пластично мислене, определили посоката на специфичната оригиналност от пластично-художествения живот в България.

Изборът на темата е аргументиран, чрез :

- Представяне актуалността на проблематиката и изследване на актуален проблем, свързан с различни практики на съвременната скулптура.
- Формулиране на целите и задачите на изследването.
- Очертаване териториалният и хронологичният обхват.
- Въвеждане на важни понятия и посочване на водещите методи, които използват ключово взаимодействие и поставят нови въпроси относно понятията за изкуство, съвременност, модерност и т.н.

Представената дисертация обхваща широк поглед върху националните и международните скулптурни симпозиуми и пленери в България от 70-те години до днес. Основните процеси в създаването и развитието на скулптурните симпозиуми, тенденциите, трансформирането и преосмислянето на традицията, нейните модели и формули, проследявайки симпозиумните влияния и пътищата на тяхното проникване в пластичния изказ в скулптурата, от гледна точка на целта посочена в заглавието. Също така е справочник съдържащ исторически преглед за имената и събитията от скулптурните симпозиуми с трайни материали провеждани досега в България.

Значимостта на темата се състои и в това, че уточнява параметрите на скулптурните симпозиуми в българското изкуство, показвайки как се формира връзката между европейските модели и националната традиция. Темата за симпозиумното влияние върху скулптурата не е поставяна и разглеждана по този начин в съществуващата историография на специализираната литература до момента. Въпроси за влиянията в скулптурата или стила на авторите идващи от скулптурните симпозиуми, са поставяни частично, като са били споменати във връзка с конкретен автор, конкретна творба или по отношение на различно формулирана тема.

Съществуват изследвания върху периода и авторите, но в настоящия труд влиянието на скулптурните симпозиуми върху българската скулптура ще бъде

изведено в самостоятелна тема. Характеристиките на авторските стилове и качествата на отделните творби, са се сформирали при определени условия, повлияни от съвременното формаобразуване в скулптурата като резултат от скулптурните симпозиуми. Резултатите до които довеждат тези процеси, чрез проследяване стила и творчеството на авторите, през целия период от възникване и развитие на българските скулптурни симпозиуми.

Обширното проучване включва материал който проследява навлизането и на европейските влияния, тяхната същност и произход, очертавайки общата характеристика на съвременната скулптура в специфична среда и уточнявайки положителните и отрицателни аспекти между събитията от националните и международните скулптурни симпозиуми и пленери, организирани в България.

Осмисляйки контекста на възприемане на пластичното влияние от скулптурните симпозиуми върху скулптурата от взаимоотношенията между теория и практика от скулптурните симпозиуми в България, се уточняват изводите към определени положителни и отрицателни аспекти чрез методика за анализ.

Сравнителния анализ между обектите, обобщава тенденциите в развитието на композиционните решения, чрез хронологично проследяване на различните периоди и съпоставя скулптурните произведения, проследявайки развитието им. Пластичното влияние от скулптурните симпозиуми върху скулптурата, уточнява изводите към определени положителни и отрицателни аспекти в историята на скулптурните симпозиуми в България.

Същността и развитието на проблема за изграждане на формата, изследва и анализира методите и съвременните формологични принципи, усъвършенствани през еволюцията на времето като процеси от скулптурните симпозиуми определяйки основните задачи и тенденции за развитието и ролята на пластичността.

Динамичното нововъведение и прогресивното технологично усъвършенстване

преобразуват обществото, разширявайки границите за разбиране на изкуството в публичните пространства.

Поставените задачи са :

- Проследяване влиянието, от европейските и световните скулптурни симпозиуми върху българските скулптори участвали в тях, техните стилони направления и техните творби от периода, с цел намиране и уточняване на параметрите между европейските и световните влияния върху българското симпозиумно наследство.
- Проследяване влиянието на скулптурния симпозиум като осмисляне и овладяване на пластично-пространствения език в скулптурата.
- Убедително проучване чрез анализ на обширния фактологичен материал от скулптурни симпозиуми провеждани в България през последните 45 години.
- Смесово дефиниране на значението и понятието симпозиумна скулптура, акцентирайки върху основния аспект на скулптурното творчество, свързан със специфичните характеристики на изразните средства в скулптурата като пластично изкуство.
- Посочване връзките и влиянията от скулптурните симпозиуми върху пластичната традиция на творчеството в България, и анализ на процесите в пластичното търсене от развитието на скулптурните симпозиуми, чрез сформирани на изразните средства в симпозиумната скулптура.
- Отражението на симпозиумната скулптура върху изкуството като положителни и отрицателни аспекти от процесите в развитието на симпозиума, чрез уточняване на времетраенето, характерно за скулптурния симпозиум и оказващо влияние в процеса за създаване на скулптурните творби в трайни материали. Анализирани на съвременната българска пластична култура, като процес от скулптурния симпозиум с цялостната си сложност и с цялостната си дълбочина, чрез точно фактологическо изследване.

- Влиянието в скулптурните пластики от времетраенето в процесите от скулптурните симпозиуми в трайни материали, като определящ аспект.
- И не на последно място, подчертаване на сериозността на материала от който са изработени скулптурните обекти, въздействащи със собствената си значимост. Изтъкване на важноста от симпозиумите в трайни материали с тяхната ценност и улегналост за утвърждаването на Българското скулптурно изкуство.

Предмет на изследването е симпозиумната скулптура, нейните морфологични характеристики и тяхното визуално въздействие върху скулптурното произведение, степента на познание за състоянието на предмета в творческата интерпретация, свързана с процесите от анализиране на пластичната форма. Причинно-следствената връзка между търсената форма и пластичния изказ, формулира приложни проблеми и научни задачи, сведени главно до изследване и прилагане на основни формологични принципи в процесите за създаване на скулптурната творба.

Проблемът за пластичните качества на скулптурните произведения, съществува в положителен и отрицателен аспект на изследване, за причините и характера от изразните средства, върху анализа на пластичните замисли в симпозиумната скулптура, които в следствие на натрупания професионален опит, оказват влияние върху характера и творчество на формата в скулптурните произведения.

Разгледаните скулптурни произведения от скулптурни симпозиуми анализират понятия, дефинирани от спецификата - пластичност, форма, пространство, мащаб, взаимодействие с архитектурната среда и т.н. - като основни проблеми за скулптурната практика, фокусирани върху съдържанието на пластичните произведения. Поради тези причина, в това изследване върху произведенията от международните и националните скулптурни симпозиуми и пленери, вниманието е фокусирано върху пластичния изказ, неговият активизиращ

елемент и проблематиката на стиловите белези на развитие в процесите от формаобразуването. Точно формата от пластичния изказ в произведенията, изгражда отражението на симпозиумната скулптура върху пластичното изкуство. Като научно и приложно изследване се разработва нужда, която разглежда въздействието на вътрешните глобални процеси в художествения живот, за да бъде разбран терминът „скулптурен симпозиум“. Цялостният акцент върху съвременната връзка между изкуство и пространство в скулптурните симпозиуми, е характерен елемент в скулптурно архитектурните тенденции за проследяване на основните произведения, които се видоизменят в редица артистични реакции и съществуват трайно във времето.

Добавяне и създаване на форми с разнообразен характер, утвърдени във времето, представят симпозиумите в България със специфична характеристика и изразителност на пространството, свързана с мащабност и функционалност. Изследвайки актуален проблем, свързан с различни практики на съвременното пластично изкуство и неговото отношение със заобикалящата го среда. Става дума за пластични произведения от скулптурни симпозиуми, комуникиращи с архитектурната среда и нейните структури, обем и функционалност. В този смисъл съвременните артистични изяви не винаги включват този елемент в своя художествен изказ, но от 70те години на XX век тенденцията все по-активно завладява големите скулптурни паркове и архитектурни пространства. Тя обхваща както паркови пространства, така и конвенционални места в отворена градска среда. Цялостният поглед върху съвременната връзка на пластичното изкуство и пространството, изисква съществен принцип в проследяването на ключови симпозиумни тенденции в отделните произведения, които се трансформират в разнообразни пластични реакции, изпълнени чрез класически форми или съвременни интерпретации.

Критерия на това, което в заглавието наричаме влияние на симпозиума до голяма степен се уточнява от термина „симпозиумна скулптура“ и ще бъде използвано за изходна точка на анализа. По тази причина са избрани и

произведения, които съществуват трайно във времето и са поставени в открити пространства. Скулптурни симпозиуми с нетрайни материали, като пясък, лед, огън, различни варианти на малка пластика и такива различни арт прояви като пърформанси, хепънинги, акции и др. подобни, не са обект на разглеждане и няма да присъстват в дисертацията.

В тази последователност произведения, създадени по време на скулптурните симпозиуми не само в България, но и по целия свят, без съмнение също биха могли да са част от тази тема. Те ще послужат като разграничителен фон, откроявайки развитието на скулптурното симпозиумно изкуство през новото десетилетие и акцентирайки върху важността която ги определя. За това, поставяйки си за цел тълкуването на различната отличителна характеристика на обратите в скулптурата, от възникването на скулптурните симпозиуми в България от началото на 70 те години, през различните периоди през които преминават, разглеждаме произведенията и авторите с цялостен визуален поглед, който притежава общо стилистичен или концептуален принцип.

Изложението се структурира като цялостен етап от симпозиумни направления, в които рефлектира раздела, обхващаш историческият поглед на целия период от протичането на българските скулптурни симпозиуми от 70-те години до днес, чрез съвременно методологичен процес, уточняващ развитието и протичането на влиянията, които изследва в скулптурата.

Пълноценното възприемане на произведенията на симпозиумното изкуството се усвоява по качествено от зависимостите между търсенето и определянето на редица аспекти, насочени към общи и различни закономерности в сложния процес на възприемане, осмисляне и възпроизвеждане на художествения образ.

Синтезът обединява връзката на процеса и метода на отделните съставни елементи в съвкупност. Изследва и изучава същността на художествените явления в скулптурата и радикалните промени, зависещи от различни фактори и изграждащи синтезираща връзка помежду им.

Разглеждайки смислово формата, се получава необходимото условие за нейното изграждане, информация за същността, структурата на принципите и значенията. Цялостният облик от съвременните тенденции в скулптурата уточнява етапите от създаването на логично обвързана система, определяща и планираща пространствената среда.

Предназначението на формата е в основата на създаване и отчитане на функционалните особености на структурата, ролята на материала, конструкцията и технологията. Композицията и хармонията на формообразуването определят динамиката, заложена като информационна основа за скулптурното проектиране. Формообразуващата основа в скулптурата охарактеризира функционалното познание за морфологията на формите, като начални позиции в творчеството, произтекли от моделите заложи в природните структури. Описани и овладяни, характеристиките на природните форми се превръщат в системно средство за информационните стойности на формотворчеството.

Разпространението на съвременното изкуство и по-специално на публичното изкуство по цял свят, създава мрежа за сътрудничество между авторите и прави изкуството достъпно за обществеността. Определяйки необходимост от гъвкав творчески процес, отчитащ съставните части и практическото декодиране на функцията, ролята, значението на материала, конструкцията и технологията, се създава ново стилово художествено проектиране.

Характера на изследвания обект, представлява скулптурни произведения създаващи пластичния процес, разглеждащ формата като теоретични и емпирични методи на работа, чрез анализ на художествените обекти. Това е изследване върху пластичния изказ, разглеждащ тази художествена практика като процес на създаване и взаимовръзка между проектиране на формата и развитието на пластичния език. Анализират се произведенията от скулптурни

симпозиуми в трайни материали, които в творческия процес, представляват преходен етап при осъществяване и развитие на пластичните замисли и реализации. Формулират се основните задачи съдържащи същността на дисертационния труд, теоретично - методологични аспекти за решаване на проблема и прилагане на създадените основни формологични принципи в процесите от скулптурните симпозиуми. Теоретически е обоснован изборът на подхода за решаване на субективни и обективни влияния от промените в процесите на съвременната скулптура и проблематиката, към успешното прилагане на основните принципи.

Съществуването на скулптурните творби като неразделна част от културния живот на обществото, носи естетическа и художествена ценност на времето в което са създадени, отразявайки стилите особености и съпътстващите ги промени. Тълкуването на всяка скулптурна творба, по своя смисъл е особен вид импровизация, изискваща наличие на естетическа доказателствена основа, подплатена с професионални познания в областта на изобразителното изкуство и скулптурата. Създаването на пластично художествено произведение не означава приоритетно и основно да се поддържа определена идея, а да се предаде търсена форма за да се намерят начини чрез които резултатно ще се съобщи тази идея. Конструирването е от основно значение в създаването на скулптурна творба в изкуството. За да се създаде реална творба е важно онова най-висше и най-достойно познание, което трябва да се разграничи от самото изкуство и неговото разгръщане, от анализа на частите на елементите на художественото произведение, на правилата на техническото изпълнение, от всичко онова, което по идващата още от античността традиция определя творбата на изкуството като „произведение на вкуса“.

Скулптурните симпозиуми са структура от световен мащаб който е част от съвременните форми за популяризиране на изкуството, а артистите участващи във скулптурните симпозиуми имат специални правомощия като взаимоотношенията при определяне природата и визуализацията на творбата,

защото те имат власт над нейното тълкуване и така предопределят правото от физически и естетически граници и качества на творбата. Определенията и тълкуванията за същността на художествената творба в естетически аспект, са многобройни съобразно утвърдени естетически теоретични идеи и дори понякога се изключват взаимно. Изследването и изясняването на процесите свързани със създаването и реализацията на скулптурната творба, са безспорно обект на многослойни теории които намират и в настоящето своите тълкувания, особено когато сме свидетели на появата на нови, нетрадиционни форми за пластичните изкуства.

През 45 - годишната си мисия в България националните и международните скулптурни симпозиуми и пленери сътворяват едни уникални публични обществени скулптурни колекции, от истории на разнообразната група хора които правят това възможно, водени от своя опит запазват наследството за създаването на тази велика пътека.

В днешния свят визуалните изкуства излизат от затвора на музеите и галериите, за да се насладят спокойно на откритите пространства в градовете. В много страни по света симпозиумите са довели до създаването на „ecomuseums“ ново поколение музеи, привеждайки изкуството в сърцето на природата и околната среда. Водещата цел на всичко това, е изкуството да бъде навсякъде като част от ежедневието. Отношението за това как възприемаме света, какво избираме да видим и как въображението ни интерпретира това, което виждаме, не е просто събитие в общността, а е шанс да научим повече, за други култури и най-вече за творческия процес на проектиране.

Изкуството е сложна система която оживява от въображението на зрителите, то е социално явление влияещо върху обществото, затова наблюдаваме цялото художествено поле включително сферата на естетическото и съдбата на съвременното изкуство. Ясното разбиране за спецификата и естетическото съзнание на изкуството като основна творческа дейност за човека с цел

достигане до по - цялостна нагласа и разбиране за художествената стойност. Сред арт обществените прояви скулптурният симпозиум привлича достатъчно многобройна публика, той е арт пърформанс със своите особености, характеристики и проявления. Чрез скулптурните симпозиуми се създава диалог между творци и зрители, скулптурно представление пред публика като зрителите наблюдават самия процес на създаване на творбите. Този процес представя групови акции и арт събития в затворена културна среда. Скулптурните произведения и тяхното присъствие в живота на обществото много пъти са били обект на анализи, търсене на акценти, проследяване на нюанси и формулиране на нови проблеми. Човек винаги ще се връща към ценностните смисли на художественото произведение, независимо кога е създадено, защото може да вложи и да потърси смисъл. Всяка нова сетивност, конкретност или субективност може да бъде ключът към различна интерпретация, дори на едно отдавна създадено художествено произведение, защото то е отворена система.

Ако разбираме проблема за отношението между художественото съдържание и художествена форма като основен проблем при създаването на скулптурната творба, тогава настъпва въпроса за определението на понятията „художествено съдържание“, „формообразуване“, „композиция“ и „художествена форма“. Изработването на подобни критерии и производни теоретични постановки е онова което ни ръководи при изработване на критичен анализ на художествената скулптурна творба.

Като теория на изкуството, художествените произведения будят непосредствена наслада, чрез съдържанието си и поради тази причина науката за изкуството е много необходима. Различните мисли и чувства, които те трябва да задоволяват, се смесват. Необходимо е обединение в една крайна обща за всички страни по висша субстанция. Когато заниманието с изкуството става теоретическо, предизвиква внимание не само към изображението, а и към значението му.

Възприемането на едно скулптурно произведение в контекста на скулптурният симпозиум трябва да включва, среда в която се намесва определяйки границите на произведението. Изборът на място е водещ за експониране на скулптурни произведения. Машабът на елементите спрямо параметрите и значението е от реалната връзка с обкръжението, материалът и възможностите на пространственото ориентиране към зрителното възприемане на формата в пространството. Взаимодействието между характера на формата, пространството, дистанцията, зрителният ъгъл, светлината и геометрия на формите фиксира реалните условия от проблематиката на експониране за пластичните скулптурни произведения.

Същината на произведенията от скулптурните симпозиуми е образа, предназначен за открито пространство, в който се забелязва синтез на скулптурната външност и индивидуалност при композирането на обемите. Посоката в която скулптурните симпозиуми разгръщат еволюцията си е обемната четливост на композиционната форма в пространството, индивидуалния стил на силуета в творбата и мощната внушителност на пластичния образ. Постепенно различните пластични подходи се превръщат в синоним на симпозиумите, които видоизменят основната характеристика на скулптурата. Пластичните търсения на различните автори участници в скулптурните симпозиуми, ясно се открояват, с оглед на времето за реализация и трайните материали от които са направени скулптурните форми.

Срещата с материала камък, метал или дърво в пейзажа създава различно преживяване, човек участва в цялото творение, чувствайки се отговорен за всичко, което го заобикаля. Симпозиума помага на съмишленици, в духовен план без конкретни задачи и отразява делата не само на думи, но и на практика, под формата на камък, например, което означава устойчивост. Събирайки в симпозиумите по скулптура участници от различни държави, прекарващи от един до три месеца съвместно живеешки и работейки заедно, тази малка група скулптори, започва да създава своя собствена история.

ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР

Първият скулптурен симпозиум станал известен в целия свят се провежда през 1959 г., организиран от съвременният австрийски скулптор Карл Прантл, съвместно с Фридрих Заган и Хайнрих Дойч. Състоял се е в изоставена каменна кариера в австрийското градче Сент Маргаретен в Бургенланд, недалеч от известното езеро Нойзидлер, е известна културна забележителност и заедно с фестивала за оперна музика се превръща едновременно в ателие и изложба. Събитието започва с цел да се даде възможност на скулптори от цял свят да се обединят, за да създадат постоянна публична творба, динамика която осигурява модел за много скулптурни симпозиуми, които да го следват и за напред. По-късно симпозиумът става едно от най-известните и важни събития в изкуството на скулптурата. Тази инициатива се развива за да се улесни комуникацията и обмена между членовете на международната скулптурна общност. Освен предишната си цел, скулптурните симпозиуми се превръщат в артистични организации, които правят възможно събирането на избрани скулптори на обществени места и производството на скулптури в тези открити пространства възможно.

През 70-те години десетки скулптури на творци от целия свят намерили своето място сред природата на Сент Маргаретен. Новаторската идея на Карл Прантл скулпторите да работят и живеят заедно, докато творят на открито на място където е камъкът от който извайват творбите си, дава своя забележителен принос към транскултурния диалог, стремейки се да събаря бариерите между различни култури и страни, особено в периода 60-те години на миналия век, когато благодарение на неговите симпозиуми творци от Западна и Източна Европа работят заедно.

„За нас, скулпторите, камъкът е средство за взаимна комуникация, както и за общуване с външния свят, в глобален мащаб има необходимост от духовност и

човештина. Отправната ни точка, за постигане на разбирателство между художници по целия свят беше идея, която даде своето въздействие от Прага до Токио, от Ню Йорк до Берлин. Нарастващото значение на симпозиумите по целия свят е доказателство, че отправната ни точка е била правилна. Нека скулптурните симпозиуми дават началото за подготовка в решаване на задачи, които са все още пред нас и това може да бъде постигнато само с помощта на съвместни усилия действайки всички заедно.“¹

„Мислейки за себе си като скулптори, от преживяването на Св. Маргарет, отново бяхме освободени, като излязохме на открито - в кариерата, в ливадите. Ставаше дума за тази свобода или свободно мислене в широк смисъл. За нас, скулпторите, камъкът е средство да се стигне до това свободно мислене - освобождаването на много ограничения, стеснения и табута. Нашето образование чрез училищата и академиите доведе до егоизъм и като следствие от това то е ограничено. И за да получим отново свободата, потърсихме свои съседи колеги, които да се присъединят към това общо усилие и разбира се мнозина дойдоха.“²

Международният импулс на мисълта на симпозиума е едно от най-убедителните доказателства за непрекъснатата творческа сила на модерността. Идеята да се прави безплатна пластична творба на открито и да се съчетава съвременното чувство за форма със старата, занаятчийска нагласа е възприета по целия свят. Този вид творчество дава възможност скулптурата, а в по-широк аспект и изкуството, по естествен път да се свърже с хората за да се създаде един по-близък диалог между твореца и зрителя. Контактът с камъка в такава свободна обстановка създава едно друго усещане, тъй като човек възприема всичко, което е наоколо - и дървото, и тревата, и мъха, и облаците. Условие за участие в симпозиумите, организирани от Прантл, които нямат комерсиален характер, е

---

¹ Karl Prantl, 1976 Symposium Europäischer Bildhauer. <https://www.karlprantl.at/>

² Пак там

творбите да са абстрактни, а не фигуративни, което също позволява свободно и индивидуално интерпретиране на всяка скулптура.

Международни скулптурни симпозиуми се провеждат в многобройни градове и места по света. През 1968 г. следва симпозиума по скулптура в Линдабрун, едно специално място „Gemeindehalt“ в Lindabrunn в Долна Австрия. VSL - Verein Symposion Lindabrunn, е асоциация на художниците, основана по инициатива на скулптора Матиас Хитц и създадената колония на художниците за каменна скулптура. Всяка година до 1998 г. се организират арт-симпозиуми на фона на утвърдените арт предприятия, където артисти от целия свят имат възможност да експериментират или да правят единични или групови творби в симпозиума. От 1999 г. симпозиума се превръща в открита зона на развитие, производствен цех за артистични експерименти от всички жанрове, специално за изкуство за публично пространство и социален дизайн. Първоначално изработените творби в симпозиума са самостоятелни произведения ситуирани в мястото и кариерата, но в последствие се превръщат в съвместни произведения на изкуството в различни стилистични насоки в които съществува предварително заложена концепция между творбата и пространството, терена на който е поставена променя културния обсег и търси ново осмисляне на симпозиумите. Намесата в ландшафта осезателно променя визията на действащите музеи на открито и оформя условия за новото време в скулптурата.

Следващият симпозиум се провежда през 1961г. в Долна Франкония - регион в централна Германия. Последвани от симпозиумни прояви в Словения , Словакия и Чехия. Следват първите международни скулптурни симпозиуми в Съединените щати, които се провеждат през 1965 г. в Калифорнийския държавен университет, квартал Лонг Бийч, Калифорния. В Унгария - от 1968 и 1971г.

Първият скулптурен симпозиум в Австралия се провежда близо до Госфорд в Нов Южен Уелс през 1986 година. След него се провежда Международният симпозиум за скулптура Бароса в Меглел Хил близо до Танунда в Южна

Австралия от 1988 и 2008 г. и - 1967. Последвани от Франция през 1988, САЩ, След това в Хаги, Япония (град, известен със своята керамика) и мн. др.

В България такива скулптурни симпозиуми се провеждат от 1973 година насам, това е история, която вече 45 години непрекъснато се движи, развива и обогатява. Международните и националните симпозиуми и пленери за скулптура, продължават да събират заедно артисти и общности, за да създават обширна колекция от дървени, метални или каменни пластики, която вече се намира в цялата страна.

Симпозиумът придава особена неотложност на необходимостта от межкултурен диалог между хората. Скулптори от цял свят се обединяват, за да създадат постоянна публична творба от местен камък, динамика, която би предоставила модела които да следват много симпозиуми за в бъдеще.

Скулптурните симпозиуми установяват силна социална мисия, те са тотално зависими от институциите поради монопола върху културата от страна на държавата. Те не притежават автономност, но с поведението си са формирали и установили собствена институция скулптурни симпозиуми. Появилият се веднъж скулптурен симпозиум, се е утвърдил през годините и набира все по-голяма сила в днешно време, като форма на изява поради взаимните изгоди с които се ползват участниците в събитието. Ползите от скулптурните симпозиуми са свързани със схващанията за организацията на градското пространство или поне крайният резултат от скулптурните симпозиуми се използва за цели свързани с организацията на тези социални пространства. Симпозиумният продукт и използването му чрез социалната функция по време на провеждането. След края на симпозиума завършените произведения се разполагат на обществени места като паркове, съобразени са със заобикалящата среда където могат да се впишат в тази среда или да я променят. Скулптурните симпозиуми в камък, метал и дърво, продължават своето съществуване след приключването.

ПОЛОЖИТЕЛНИ И ОТРИЦАТЕЛНИ АСПЕКТИ В ПРОБЛЕМАТИКАТА НА СКУЛПТУРНИТЕ СИМПОЗИУМИ

Положителни и отрицателни аспекти в българската симпозиумна практика, се срещат под различна проблематика. Изследването на скулптурната творба като визуални, естетически и физически елементи, както и взаимодействието и със средата акцентира върху проблематиката в тези аспекти. Уточняването на различните аспекти разработва основни принципи в организацията на формата, композицията, моделирането и формообразуването, като теория от специфични категории и понятия, чрез синтез на скулптурата и откритите пространства. Отражението на симпозиумната скулптура върху изкуството като положителни и отрицателни аспекти от процесите в развитието на симпозиума се характеризира чрез уточняване на времетраенето, показателно за създаване на скулптурните творби в трайни материали и по-специално насочено към монументалната скулптура.

Художественото произведение съчетава различни компоненти определящи значението му, геометричните характеристики и моделирането на неговата пространствена среда. Моделирането е познавателен процес, целящ създаване, изследване, анализиране и изучаване на скулптурни обекти, чрез определени методи на различни нива. Систематичния подход се фокусира върху пространствената структура на формата, анализирайки законите по които е изградено художественото произведение, като цел, средство или резултат на моделирането занимаващо се с пространството и различните геометрични тела.

Моделирането създава пространствени модели изграждащи характеристиката на скулптурното произведение, допълващи идейната и изобразителна изказност. Творческият продукт има вътрешна организация, представляваща съвкупност от части, изпълняващи различни функции, взаимно допълващи се една с друга.

Проблематикта е обширна и откриването на логиката на процесите на формообразуване, закономерностите, основните обективно действащи закони

пренесени в творчеството, правилното и професионално позициониране на елементите на едно художествено произведение в контекста на пространството, в което съществува, определят тези познания.

Формообразуването различава категориите и понятията, като основни закономерности на конструирането. Класификацията на формите, пространствата, принципите, методите на строеж и организацията на формотворческия процес, развиват въображението и обогатяват изразните средства, като усвояват закономерностите във физическото изграждане и умението за моделиране и конструиране на формата. Хармонизация на формата е процес, протичащ едновременно между композирането и мащаба, усъвършенствайки техническите и естетическите качества на материалите и съответните изисквания за визуалното въздействие на формата, като пропорции, вътрешна динамика.

Отражението на симпозиумната скулптура като положителни и отрицателни аспекти в изкуството, наблюдавани относно структурата, конструкцията, формата и организацията в изследване на формообразуването и композицията, притежава системно-структурна организация на материята и елементите на формата. Връзките между елементите осигуряват съвкупност в структурата чрез различни начини на конструиране на формата, като строеж и характер на съдържанието, на скулптурните обекти от конструкции, форми, композиция и системи във формотворческата дейност.

Вътрешната организация в системата на формата, изразява основни характеристики и същност, чрез различни идеи и определени начини на изразяване. При европейските скулптурни симпозиуми се среща положителния аспект на съществуване на скулптурните музеи на открито, имащи статута на паркови музеи, специално създадени за целите на симпозиума. Докато в българските симпозиуми по скулптура се среща отрицателният аспект на симпозиумна практика. Произведенията до голяма степен не се доближават до

проблематиката на скулптурата в симпозиумите и често се използват за украса, като подвижни художествени експонати в публичното пространство, заемащи индивидуално разположение извън контекста на средата, без оглед на нейното предназначение и място за експониране. Срещат се в почти всички симпозиумни изложби на открито в страната, със струпани скулптури безразборно из алеите, без връзка със средата и помежду им. Липсата на първоначален замисъл, противоречи на идеята за паркова среда, сблъсква се с конкретно предназначение на скулптурното произведение, квалифицирайки го като универсално, подготвено да се включи във всяка заобикаляща среда. Причините за тези положения са заложили още в статута на симпозиумите, като отношението и намесата на общините, неизяснените още в начален етап места на създадените произведения и функцията на средата която ще обитава.

Много са симпозиумите по скулптура, при които основната цел на общините е насищането на парковите пространства в градовете с подходяща пластика, която да естетизира парковата среда.

Взаимодействието между средата и произведенията в пространството, променя традиционния облик и националната идентичност, характеризирайки я с еднообразие и културна хибридность обезличаваща пластичните форми в скулптурата, тяхната специфичност и уникалност в системата на съвременното симпозиумно интернационално изкуство.

Отношението на средата към проблематиката в скулптурата, е необходимо за пластичната творба чиято художествена функция е да заживее истински живот, запазвайки своите същински характерни определения.

Експониране на художествените произведения в определена среда при което скулптурите са безразборно разпръснати по различни места, е отрицателен аспект съобразен единствено с техния характер, без никаква друга стойност, освен декоративен акцент за разнообразяване екстериора на градските пространства.

Всеки симпозиум протича различно като организация, място на провеждане и експонация на творбите. Характеристиките на средата и експонирането на произведенията определят различните типове скулптурни симпозиуми. Някои симпозиуми по скулптура се провеждат в природна среда със специфични характеристики, природни дадености като например, каменна кариера на мястото където ще се експонират творбите, други се провеждат на различно място, от това за експониране на техните произведения, но всички те попадат в проблематиката на съвременната жизнена среда.

Различните арт пространства образуват мрежа от центрове, създавайки алтернативна художествена сцена, в процеса на съвременното изкуство. Историческото документиране на първите алтернативни арт прояви, води началото си още от скулптурни симпозиуми на 70-те години. Неформалната обстановка и ограниченият контрол от страна на организаторите предразполагат към експерименти. Зараждат се новите форми на скулптурни инсталации, случили се именно по време на пленери, организирани от СБХ или от общините, имащи за цел облагородяването на определена среда.

Работите на авторите свидетелстват за една добре обмислена художествена дейност, развиваща се в посока към овладяване на пространството, където художникът е свободен да експериментира с новите форми и материали, създаващи алтернативни арт прояви като акции и хепанинги.

Проучването на алтернативните пространства, очертава развитие от появата им до днес, изяснявайки противопоставянето между официално и неофициално изкуство. Оформени и развити като центрове на съвременното изкуство, тези алтернативни експозиционни места се срещат извън официалните институции. Такова неангажиращо пространство, предоставя свобода за действие и експериментиране, разчупвайки представите и разкривайки ново поле за изява, като естествена реакция в следствие на нуждата от социализация на творчеството.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА, ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ И МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Скулптурния симпозиум сам по себе си е забележителност, уникално преживяване, работещо на открито място, със специфична пространствена среда, водено от идеята до основаването на симпозиум. Формулиращата мисъл за издълбаване на образи от камък свидетелстващи за нашето време, е открита абстракция от скулптурни симпозиуми, генериращи нови формати и устойчива естетика в контекста на атмосферата в абстрактната скулптура. В сътрудничество с фондации, общини като собственици на земя, културни отдели на градове, СБХ, участници като доставчици на субсидии, материали и прочие, трябва да разработят допълнителни рамкови условия по отношение на инфраструктурната оптимизация, за да продължи този уникален манифест за изкуство и природа към широката общественост.

Международните и националните симпозиуми се провеждат по актуални теми в областта на изкуството, а скулпторите пребиваващи в симпозиумите, изследват местата създавайки връзката с регионалните теми. Много от скулптурите на предимно починали художници често са ключови произведения, като резултат от многостранен международен обмен и се радват на характерна оценка на международния форум на изкуствата. Предметно специфични знания в областта на съвременната скулптура и в контекста на международните движения на изкуството присъстват в симпозиумите. Голям брой творци работят в многобройните скулптурни симпозиуми, в които са събрани важни скулптурни произведения със специални професионални приноси, с което започват различни форми на сътрудничество. Тези артисти чийто организационни умения създават приятелство, привързаност и връзка на доверие, през изминалите години, са създали величественни паркови произведения на симпозиумното изкуството в България.

Целта на скулптурния симпозиум, е да работи на международно ниво, като разпространява съвременното изкуство и по-специално публичното изкуство в целия свят, за да се създаде мрежа за сътрудничество и взаимна подкрепа и да направи изкуството привлекателно за обществеността. Благодарение на своята международна структура, различни събития за визуално изкуство и монументална скулптура улесняват взаимодействието между световната общественост, художниците и тяхното изкуство. Симпозиума обединява скулптори, идващи от различни културни реалности, около обща тема, техника или материал, с цел създаване на една или повече скулптури и улесняване на интелектуалният и професионален обмен между участниците в събитието.

Друг вид задача и цел на симпозиума е да предостави възможност на творците да общуват, да обменят своя опит и да насърчават създаването на международни културни отношения между скулпторите по света.

Този изследователски проект се основава на изследването и сравнението на примерите, защото предоставя опитност което е от съществено значение както за скулпторите, така и за организаторите на симпозиуми.

Обликът на изкуството се променя с идването на новите поколения и се очертава следващият етап в развитието на българската скулптура. Тенденцията към отказ от фигуративното начало и навлизането на абстрактните форми се развива в скулптурата, която заживява в градска среда по нов начин. Скулптурните произведения в обществените пространства имат идейно послание към зрителите чрез траен във времето образ охарактеризиращ архитектурната и природна ситуация, в която скулптурата попада.

Скулптурните симпозиумни произведения, носят своята симпозиумна същност, чрез свободните и индивидуално интерпретирани качества и характерност, определящи стремежа и спецификата на симпозиумното творчество. Отправна точка на скулптурното творчество в симпозиумните прояви на непрекъснатата творческа сила.

ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, ПРИНОСИ И СТРУКТУРНИ РЕЗУЛТАТИ

Изключително многообразното поле на изява налага постоянно променящи се начини и експерименти с нови материали, форми и идеи, променяйки стереотипите на социокултурните модели в различните социални системи в които функционират скулптурните симпозиуми. Влиянието на скулптурния симпозиум в исторически и културен план анализира параметрите, процесите, резултатите и изводите, като връзка между теория и практика, квалифицирайки съдържанието в качеството на съвременното художествено въздействие, повлияло развитието на новата скулптура.

Научното изследване има осезаемо значение за скулптурата, поставяйки проблемите за взаимодействие и отражение на симпозиума върху скулптурата на открито, чрез анализ и синтез на най-основните и характерни черти на художествената практика в скулптурния симпозиум. Анализирането на теорията за симпозиумните последици, определя основните понятия, категории и принципи, доказвайки основната теза на изследването, отражението на симпозиумната скулптура относно формата и проблематиката на новосъздадената скулптура, като компоненти на един специфичен симпозиумен модел. Проучвайки скулптурните симпозиуми в трайни материали провеждани през различните периоди до този момент в България, е установена актуалността чрез различни показатели, като организиране, финансиране, взаимоотношение между организатори, автори, публика, стилите особености, крайната дестинация на творбите и т.н.

Проучването на влиянието на скулптурния симпозиум върху скулптурата от 70-те години до днес, изследва аспектите, характеристиката, целите, задачите, методите, изводите и приносите. Конкретните технологични възможности, които предлагат видовете трайни материали и тяхната употреба в сферата на симпозиумната скулптура, сами по себе си са предпоставка за множество изследвания в тази посока.

Изследванията проведени в дисертационния труд, очертават научни приноси разглеждайки скулптурните симпозиуми в трайни материали, като предпоставка и възможност за реализиране на творчески идеи в различни жанрове на монументалната скулптура. За първи път е направен задълбочен анализ за историческото развитието на международните, националните, академичните, студентските и младежките симпозиуми по скулптура в трайни материали провеждани до днес в България.

Към дисертацията е съставен каталог в който са показани фотографски изображения на скулптурни творби в трайни материали, изработени по време на скулптурните симпозиуми, провеждани в България. Съществен принус, оформящ характеристиката на скулптурните произведения създадени в различните симпозиумни събития, дава пътя за разпознаване на художниците, които споделят с нас тези преживявания. Този каталог помага на всички артисти и организатори, които искат да споделят своя потенциал в симпозиумните събития, като професионалисти, участвали в тази културни събития, постигнали през периода от 45 години международни и национални скулптурно симпозиумни връзки, давайки и получвайки доверие и професионалност.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Ангелов, В. Тенденции при изкуствата, организиращи средата. - Проблеми на изкуството, 1976, № 2, с. 28 - 37.
- Ангелов, В. Изкуство и околна среда. Проблеми на съвременния синтез на изобразителните изкуства с архитектурата в България. Наука и изкуство. С. 1986, с. 157 - 159.
- Бодрияр, Ж. Системата на предметите. - ЛИК, С. 2003.
- Василева, М. Началото на нашия авангард. - Изкуство (Art in Bulgaria), 1994, № 17, с. 6-9.
- Василев, К., В. Ножарова, П. Радевски. Няма от какво да избираш. - Култура, 23 ноем. 2018.
- Василев, К., К. Дамянов. Да преобърнеш темата. - Култура, 15 март 2019.

- Грозданов, Д. 70-те години на XX век. 120 години българско изкуство. С., 2012, с. 200 - 230.
- Грънчарова, В. Изкуство и открити пространства. С., 2002.
- Данаилов, Б., В. Старчев, Ив. Русев, М. Андреев, Д. Попова, Н. Стойчев, С. Янакиев, Д. Грозданов, Б. Климентиев. Целите на творчеството и общественият меценат. Разговор. - Изкуство, 1989, № 2, с. 10-18.
- Данаилова, Р., В. Ценов. За пленера. Разговор. - Изкуство (Art in Bulgaria), 1995, № 23.
- Желева, Д. Тектониката като теория на формата и формообразуването. АИ. проф. Марин Дринов, С., 2000, ISBN 954-430-691-9.
- Желева, Д., М. Петрова. Формообразуване. С., 2015, с.14-32, ISBN 978-954-91648-4-8.
- Золберг, В. Що е изкуство? Що е социология на изкуството? Антология, Т. 1, с. 16-143.
- Зомер, З. За скулптурата на открито. - Изкуство, 1967, № 9, с. 27 - 30.
- *Иванов, Орлин. Монументалността като характеристика на формата. Автореферат, София 2018, с. 5-11.
- Миткова, Е. Формообразуване и тектоника на градивните елементи на архитектурното пространство. - Българска наука, ноем. 2016, № 92.
- Мусакова, Ел., Т. Тодоров. Скулптура на чист въздух. Разговор. - Изкуство (Art in Bulgaria), 1995, № 23, с. 14 - 15.
- Московска, Св. Изобразителното изкуство като театър. - Култура, 06 авг. 1999, № 31/2091.
- Петкова, Св. Дървото и глината. - Култура, 31 януар. 2003, № 5 / 2260.
- Сапарев, О. Литературната комуникация, Съществуване на художествената творба, 1994, с.9 - 38.
- Самсарова, М. За скулптурните симпозиуми на Карл Прантл. - Дума, 12май. 2014, № 105.
- Стефанов, С. Авангард и норма. С. Агата - А, 2003, с. 50 - 110.
- Стефанов, И. Естетическият обект и художествената творба. - Философска мисъл, 1990, № 10, с. 98-108.

- Стефанов, И., А. Янева. Антология - част 1. Социологически модели на изкуството. 2001.
- Стефанов, И. От естетика към социология на изкуството. С., 2004.
- Тодоров, Т., Ив. Русев, Ал. Хайтов, Б. Кишкилов, Б. Климентиев. Симпозиумите по скулптура „Да“ и „Не“. Разговор. - Изкуство (Art in Bulgaria), 1993, №6, с. 25-28.
- Тодоров, Т. Евро скулптурата като част от еврокултурата. - Изкуство (Art in Bulgaria), 1994, № 16, с. 10-11.
- Schofidic International Sculpture Trail. Creating the Maine Sculpture Trail: Legacy of the Schoodic International Sculpture Symposium. Maine, tilan copson, 2017, ISBN-0692810714.
- Badii, L. AIESM. International Association of Monumental Sculpture Events. - Catalogue Italy, april 2016.

Литература онлайн

- Христов, Цв. Становище за: Койчева, Жулиета. Рисунката в творчеството на Хенри Мур, Алберто Джакомети и Христо Явашев – Кристо. София, 2017.

http://nha.bg/uploads/ckeditor/STANOVISHTE_dotz.TSVETOSLAV_HRISTOV_-_za_Julieta_Koicheva.pdf

- Градското списание. Емил Попов: Да постигнеш хармония със себе си и света, в който живееш - това са изключителни идеи. 21 септ. 2014.

<https://www.urban-mag.com>

- https://en.wikipedia.org/wiki/International_Sculpture_Symposium

- Prantl, K. Symposion Europäischer Bildhauer. 2019.

<http://www.karlprantl.at/symposion.html>